

35062, VII, C. g., 58

10/25

ZABAVNA KNJIŽNICA
za
slovensko mladino.

Urejuje in izdaje
Anton Kosi,
učitelj v Središči.

I. zvezek.

Druga, nekoliko predelana in popravljena izdaja.

V Ljubljani, 1895.

Samozaložba. — Natisnila Katol. Tiskarna.

Cena 15 kr. (30 vin.).

Moj namen.

„Majhno, mnogo premajhno je pri nas število dobrih knjig za mladino, bodi si izvornih ali prevedenih.“

Jos. Stritar.

Poudarjati važnost in veliko korist dobrih spisov za mladino, bilo bi odveč; saj je jasno kakor beli dan, da blaži zdravo in tečno berilo srcé, da zasaja kál dobrega značaja v nežno otroško dušo in da pripomore mnogo k temu, da se mladina vsestranski razvija ter duševno uspešno napreduje.

Odgojevalna moč mladinskih spisov nagnila je tudi visoko c. kr. naučno ministerstvo k temu, da je začelo delovati na to, da se ustanovi polagoma pri vsakej šoli šolarska knjižnica. Dà, začelo je celó razpisovati darila za primerne in dobre mladinske spise, dobro vedoč, da pospešuje s tem mladinsko literaturo — in pólni šolarske biblioteke. Kako pa je pri nas Slovencih z dobrimi mladinskimi knjižnicami? So li v tem oziru naše knjižnice bogate? — Žal, da moramo pritrditi tu besedam Stritarjevim, koje sem postavil na čelo pričujočim vrsticam. Najbolj pa smo se uverili slov. učitelji o istinitosti navedenih besed, ko smo pred par leti vsled visokega ministerskega ukaza od dné 16. dec. 1885 pregledovali, presojevali ter trebili plevela naše šolarske knjižnice.

Med knjigami, ki so tičale že več let v šolarskih knjižnicah, naleteli smo pri tem delu na mnogo taciš spisov, ki so bili spodtikljivi v nravnem, patriotičnem — najmanj seveda v verskem oziru ter tako niso odgovarjali dotičnemu visokemu ukazu. Nekaj pa je bilo tudi taciš sestavkov, ki žalijo — četudi so drugače dobro pisani — stanovsko dostojanstvo. Da smo i take morali brez vsega usmiljenja izbacniti, razume se samo ob sebi.

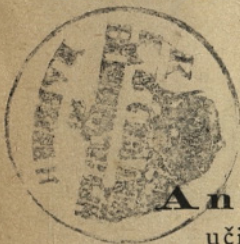
Naša velezaslužna družba sv. Mohorja, v kojoj je vpišana pri nas skoraj vsaka šola, poklanja nam sicer leto za letom precejšnje število knjig — a te knjige so pisane za odraslo preprosto ljudstvo in le malokdaj izda nam knjigo, v kojoj bi bili vsi spisi sposobni za otroške rōke. Večina

(Dalje na 3. str. ovojnega lista.)

Zabavna knjižnica

za

slovensko mladino.

Urejuje in izdaje

Anton Kosi,
učitelj v Središči.

I. zvezek.

(Druga, nekoliko predelana in popravljena izdaja.)

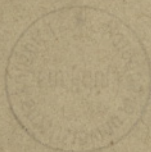
V Ljubljani, 1895.

Založil izdajatelj. — Natisnila Katoliška Tiskarna.

68857

„Čitaj rad dobre knjige; v njih imaš, ako je prav čitaš in razumeš, modrega učitelja in ljubeznivega prijatelja povsod, na vseh krajih svojega življenja.“

030032664

Predgovor.

Ko sem spravil lanskega leta na svitlo I. zvezek svoje zbirke „Národne legende“, došla so mi od mnogih stránij káj laskava priznanja in poročila, iz kojih sem povzel, da sem z rečeno zbirčico Vam, mladi prijatelji moji, zeló ustregel in da ste po „Legendah“ segali povsod z veseljem.

Razvidel sem pa tudi iz tega, ker sem še tisto leto — že čez šest mesecev po prvi izdaji — moral prirediti drugo izdajo prvega snopiča, kar je pri nas gotovo redka prikazen.

To me je zeló razradostilo in sklenil sem, z izdajo „Národnih legend“ nadaljevati. In zdaj, ko te vrstice pišem, roma že tretji zvezek rečene zbirke po dragi naši slovenski domovini.

„Po raznih listih in knjigah naših, katerih navadno Vi ne dobite v roke, je še raztresene i mnogo druge tvarine, koja bi Vam tudi ugajala, ako bi Vam jo kdo zbral in uredil“, takó sem si mislil večkrat; in ker so me nekateri slovenski rodoljubi in prijatelji Vaši spodbujali, da naj se jaz tega dela poprimem, začel sem pobirati raznih drobtin in evo Vam nekaj taistih v posebnej zbirki, v I. zvezku Vam namenjene „Zabavne knjižnice“.

V prvi vrsti sem se oziral na národne pravljice in pripovedke, ker mi je znano iz svoje skušnje, kako zeló so Vam taiste priljubljene. Sprejmite je torej in radi jih čitajte, saj nam ponujajo mnoge zlate nauke za življenje, druge nam pa kažejo, kakó nam je vedno in povsod storiti svojo dolžnost, čeprav je to često zeló težavno. Nekatero nam tudi kažejo, kakó se kaznuje brezsrčnost, kakó plačuje čednost — in še druge so zgolj šaljivega ali smešnega zadržaja ter imajo namen razveseljevati in prijetno zabavati.

V pravljicah se predstavljajo več ali manj djanja in dogodbe, ki se vrše pod uplivom neke čeznaturne moči, zato vidimo v vsakej pravljici čudeže, katere provzročujejo nam neznani duhovi. Po národnih pravljicah in pripovedkah spoznavamo narav, mišljenje in govorjenje preprostega ljudstva — one so prava duševna slika prešlosti pojedinih národov. Slovenske národne pravljice in pripovedke so tedaj stari, obledeli spomini na davno preteklost naših pradedov.

S pravljico v sorodu je pripovedka; tudi v njej delujejo čudotvorne osebe, duhovi in druge moči v naravi, katere je ljudska domišljija navdahnila z življenjem, vendar pa se razločuje od prve v tem, da se pripovedka naslanja vedno na kak znan kraj ali na kako zgodovinsko osebo ter se tako pripoveduje, kakor da je njen dogodek zgodovinsko dokazan. Pravljica pa se ne veže ne na kraj, ne na čas, pa tudi ne vpleta v svoj dogodek oseb iz zgodovine.

Pravljica, kakor tudi pripovedka sta plod fantazije ali domišljije, in se pripovedujeta dandanes samo za zabavo — a v prejšnjih časih se je vse to tudi verovalo.

Vse pravljice in pripovedke so preproste in lahko umljive in ravno zato so se tako zelo omilile mladini pa tudi prostemu ljudstvu.

Tudi pravljicam in pripovedkam, ki Vam jih podajam v pričujoči knjižici, dal sem kolikor mogoče lepo in preprosto obliko, ker mi je mnogo do tega, da dobite zmerom večje veselje do čitanja, — da se učite ceniti svojo materinščino in da se privadite spretno in gladko govoriti v milem našem slovenskem jeziku.

„Zabavna knjižica“ bode prinašala nadalje tudi kratke poučne povestice, lahkoumljive zemljepisne, zgodovinske in prirodoznanske sèstavke, razne drobtine in redno v vsakem zvezku kratkočasnice in smešnice, ker sem uverjen, da vzbujajo baš taiste najbolj zanimanje do branja; one razveseljujejo srce brezskrbne mladeži pa tudi resnobne starosti.

Naposled še izrečem prisrčno željo, da bi Vas — mladi prijatelji moji — „Zabavna knjižnica“ prav prijetno zabavala in razveseljevala, da bode tako tudi vredna imena, ki ga nosi na čelu.

V to svrho: Bog!

V Središči, meseca oktobra 1891.

A. K.

Sreča v nesreči.

Amela sta mož in žena kravo, kojo bi bila prav rada prodala, ker se je bila že postarala in vse zobe izgubila, tako, da ni mogla več sama gristi. Pa noben kupec noče priti po njo.

Nekega dne, ko je bil ravno v bližnjem trgu sejem, reče žena možu: „Ženi kravo na sejem in glej, da jo prodaš, če tudi polovico manj dobiš, ko je vredna.“

Mož se brž napravi na pot ter žene rjavko na sejem. Na potu ga sreča deček, ki žene kozo na pašo. Mož ga popraša, če bi hotel dati kozo za njegovo kravo. Deček se izgovarja, da koza ni toliko vredna kakor krava. „Nič ne dé“, pravi mož, „da le kupčija gre naprej“, ter mu dá kravo za kozo. Ko gre dalje, sreča ga žena, ki nese petelina. Mož jo kar vpraša, če bi hotela dati petelina za njegovo kozo. Ko pa žena pravi, da petelin ni toliko vreden kakor koza, prisili jo mož, rekoč, da nima doma nobene ure, torej bi petelina jako potreboval.

Vesel, da je barantal tako dobro, vrne se mož domov ter sreča dečka, ki nese koš

gnoja. Lej ga — misli si — gnoj bi pa jaz ravno potreboval; zdaj bo prišel čas setve, gnoja pa nimam, da bi pognojil njivo. Pomisli torej malo ter dá petelina za gnoj. Ko je korakal dalje proti domu, bilo mu je zeló vroče, in koš ga je zeló tiščal. Postavi ga torej na tla tik malega potoka. Toda koš se zvrne ter se zavalí v potok. Toliko, da tudi njega ni potegnil za seboj.

Mož pusti koš v vodi in gre prazen domóv. Ko gre mimo prodajalnice, vpraša ga trgovec, kako je barantal, in mož mu pové vse od konca do kraja.

„Sto goldinarjev stavim“, pravi trgovec, „če te ne bo doma žena naklestila“; in gre ž njim, da bi slišal, kaj mu poreče ona. Ko pride kmet domov, pove ženi, kako je barantal, in kako mu je nazadnje koš padel v vodo ter bi še skoraj njega potegnil s seboj. Žena pa sklene roke ter pravi: „Hvala Bogu, da si le domov zdrav prišel, in da te ni koš za seboj potegnil, kravo bodeva že pozabila, saj imava še toliko, da si kupiva drugo.“

Trgovec je moral dati, če tudi nerad, sto goldinarjev in kmet si je kupil zopet drugo kravo.

Zap. N.

Praprotovo seme.

Med zelišča, ki imajo včasih čudno moč, da nam utegnejo v mnogih rečéh pomagati ali škodovati ali prihodnjo srečo ali nesrečo prorokovati, spada tudi praprot. Praprotovo seme ima pa svojo moč ravno o kresu, ko je najdaljši dan, pa najkrajša noč. Poslušaj, kaj se je nekdam pripetilo.

Imel je gospodar hlapca. Vroč dan je bil; kosila sta pa ves dan na travniku ter zvečer že trudna prišla domov. Gospodar ukaže hlapcu po večerji, naj oba vola žene na pašo, ker drugi dan pojdejo po seno na najdaljni travnik. Hlapec uboga, čeravno ne prerad, ker rajši bi bil šel spat. Jedva¹⁾ pride na travnik, kamor je vola zagnal na pašo, že sede truden na kamen in zadremlje. Vzburdivši se ne vidi več volov. Hitro poskoči na noge in ju gre iskat. Dolgo že je hodil in bil že ves truden vsled kratkega spanja, še več pa od slabega pota. Preklinjal je grozeč se, da vola pretêpe, ker sta se mu skrila. Ali kmalu ju je našel ter v svoje veselje zapazil v neki dolinici, da sta med praprotjo mirno ležala in prežvekovala.

Stopi polahkoma bliže ter se pripravlja, kako ju bode najbolj pretepel. Ali ves se prestraši, ko zasliši glas starega vola, ki je govoril mlajšemu te-le besede: „Blagor tebi,

¹⁾ Jedva = komaj.

tovariš, ki boš še dolgo časa živel in si dobro klajo služil pri gospodarju; jaz bom pa moral že prihodnjo jesen poginiti in moje meso bodo ljudje pojedli, kakor je že njih navada.“

Žalostno je to izrekel proti mlajšemu tovarišu in debela solza se mu je udrila po licu. „Prihodnjo pomlad pa“, pravi dalje, „boš ti z novim tovarišem oral za repo; ali ko bode ta že nekoliko brazd na njivi izorala, prikazala se bo izpod brazde velika in strašna kača. Udrila jo bo za gospodarjem, ki bo ravno plužil, ter ga bo smrtno pičila v nogo.“

„Pa kaj, ali se mu ne bo moglo pomagati?“ popraša mlajši.

„Nihče drug mu ne bi mogel pomagati, nego samo hlapec“, reče mu dalje starec. „Hlapec bi mu pomagal, ako bi kači, brž ko se prikaže, z gorjačo pokazal pravo pot do gospodarja. Ali vstaniva in pojdiva domóv, hlapec naju že išče, in gorjé nama, če naju dobí.“

To rekši vstaneta ter gresta proti domu; tudi hlapec gre miren in pohleven za njima, še dotakniti si ne upa nobenega, tako se boji.

Ko se je približala jesen, prodal je res gospodar starega vola, in prodan je storil konec v mesnici. A prihodnjo pomlad, ko so orali za repo, zgodilo se je vse natanko, kar je vol govoril na kresni večer. Kača je prilezla izpod brazde ter jo udrila za gospodarjem z odprtim žrelom. Ali hlapec je dobro pazil na njo ter ji z gorjačo stolkel črepinjo.

Gospodar viděč, kako čudno ga je rešil hlapec, popraša ves zavzet, od kod je on vedel to. Ta pa vse razodene, kar sta se vola pogovarjala. — Hlapec pa vendar ni čisto nič vedel, zakaj je on ravno takrat slišal vola govoriti. Nič ni vedel, da se mu je bilo vsulo praprotovo seme v škornje; ko bi bil pa to znal, ne bi bil nič slišal.

Zap. A. Benignar.

Prevzetnost se sama kaznuje.

Bil je gospodar, ki je imel jako prevzetnega in izbirčnega hlapca. Nobena jed mu ni bila po volji. Vzlasti boba ni hotel videti. Kedar koli je prišla skleda z bobom na mizo, vselej je žlico obrnil ter rekel: „Ako se bob žlice prime, jedel ga bom, ako ne, ne bom ga jedel!“

Minilo je nekaj let. Hlapec ni več služil, imel je svojo kmetijo. A ni ravno dobro gospodaril. Tudi je bil premalo varčen, in zato si v boljših letih ni prihranil ničesar. Slabe letine pridejo ter ga tako pritisnejo, da mora iti k svojemu nekdanjemu gospodarju kruha prosit. Ta mu reče, naj gre ž njim v žitnico. Ondi vzame vevnico, obrne jo in pravi: „Ako se bob vevnice prime, dal ti ga bom, ako ne, ne bom ti ga dal.“

Hlapec se spomni svoje nekdanje prevzetnosti ter prosi gospodarja odpuščanja. A on, ki je bil mož dobrega srca, odpustil je hlapcu, nasipal mu boba in rekel: „Pomni, da Bog kaznuje vsako prevzetnost o svojem času!“

Zap. Fr. Praprotnik.

O kmetu in kučmah.

Bil je kmet, ki je delal in prodajal kučme¹⁾. Prehodil je trgujoč mnogo mest in naučil se je mnogo važnega. Nesoč kučme v bližnje mesto na prodaj, gre skozi gozd. Sredi gozda omaga pod svojim bremenom, in ker je truden dolgega pota, zaspi pod velikim hrastom. Na hrastu je bilo veliko opic. Ko ugledajo spečega kmeta in njegovo krošnjo, splezajo s hrasta in vsaka si vzame iz krošnje kučmo, dene si jo na glavo, potem pa splezajo zopet vse na hrast.

Prebudivši se zadene kmet krošnjo na rame; ali zdi se mu preveč lahka. Pogleda v krošnjo, ali kučem ni več. Kmalu zapazi na hrastu opice, ki so se šopirile z njegovimi kučmami. Premišljuje, kako bi dobil kučme, spomni se, da posnema opica človeka. Urno se razkrije in vrže svojo kučmo ob tla.

Ni se zmotil. Tudi opice se razkrijejo in pomečejo kučme s hrasta. Ves vesel jih pobere, spravi v krošnjo in potuje dalje.

Zap. F. Plahtarič.

¹⁾ Kučma = kosmata kapa.

Zakleti graščak.

Na vzhodni strani visokega Pohorja so razvaline starega gradú, ki je bil nekdam lastnina jako neusmiljenega graščaka. Do teh razvalin pripase neko jutro pobožni pastir svoje ovce.

Tu zagleda na golem kamenju debelo kačo in ta mu reče: „Ko bi se bil ti danes le zmočil s tisto vodo, ki izvira doli pod hribom, rešil bi bil mene in dobil ves zaklad, ki je skrit v teh razvalinah. Jaz sem zakleti graščak in že dvesto let čuvam bogastvo, ki sem si ga naplenil v svojem življenju. Dolgo še ostanem varuh zaklada, dolgo se bom še skrival po razvalinah; rešen bom še le tedaj, ko pride spet tako pobožen in čist človek, kakor si ti in se bo nevedóč za mene umil z bistro vodo, ki izvira tam doli pod hribom. To pa še ne bode kmalu; zakaj drevo še ne raste, iz katerega se bode delala njegova zibel.“

Zap. F. Šetinc.

Zakaj ima breza belo skorjo.

(Koroška pravljica iz Svečan.)

Bog je ustvaril brezo tako, da je imela šibke veje in temno skorjo, kakor druga drevesa.

Kadar so bili otroci neposlušni in trdovratni, šli so stariši in so si narezali šibke brezove šibe, da so trdovratne otroke kaznili.

Prigodilo se je pa, da so bili otroci nekdam hudobni in trdovratni tudi po noči, in stariši so šli po brezove šibe, pa po temi niso mogli najti breze. Na to pa je dal Bog brezi belo skorjo, da bi jo stariši tudi po noči lažje dobili in našli, ako bi jim trebalo po noči brezovih šib za hudobne otroke.

Strah je dobra reč pri hiši!

Zap. Matija Majer.

Palček in orel.

Ptiči so hoteli imeti kralja in so sklenili, tisti naj bode njihov kralj, ki vzleti v največjo višavo. Vsi ptiči se vzdignejo in tudi palček misli, da ne sme zaostati. Ali revče je dobro vedelo, da se v letanju ne more meriti z drugimi; zato je poskusil z zvijačo priti do največje časti.

Moj palček, ne bodi len, smukne pod letečega štrka ter se skrije med perje, česar pa štrk še zapazil ni. Ptiči leté in leté vse više in više, ali sčasoma opeša drug za drugim, in nazadnje se samo še orel in štrk zibljeta v zraku. Naposled jame tudi štrk pešati. Zdajci pa mu stržek izleti izpod perja in se drzne z orlom meriti. In glej! orel res omahuje, stržek ga premaga in hoče biti kralj.

Toda ptiči, zvedevši njegovo prevaro, hoteli so ga ubiti in bi ga tudi bili, da se

jim ni o pravem času zmuznil in skrtil v mišjo luknjo.

V njegovo sramoto pa so mu dali ime: kraljiček, kakor ga tudi pri nas semtertje imenujejo.

Zap. Fr. Erjavec.

Kako se je zvedelo, da so raki užitni?

Pred mnogo mnogo leti je živela o času velike draginje uboga vdova s tremi otroki.

Blizu njene majhne bajtice se je víl potok, v katerem je bilo vse živo rakov. Nikdo še takrat ni vedel, da so te živali okusna jed. „Ljuba mati!“ reče starejši deček nekega dne, ko so bili že vsi takó lačni, da se jim je kar temno delalo pred očmi, „skuhajte vendar nekoliko teh črnih živalij, saj gladu umreti moramo takó ali takó.“

Mati uboga in ko postavi lonec sedaj lepo rdečih živalij na mizo, razširja se po sôbi kaj prijeten duh.

Jako slastno je použila gladna četvorica lonec rakov misleč, da se je najedla strupenih živalij.

A kmalu so se uverili, da raki niso strupeni, ampak, da so zdrava in tečna jed.

Odslej je skuhala vdova vsak dan toliko rakov, da sè svojimi otroci ni gladá prebijala — da, še celó prav dobro so izgledali vsi štirje.

Ljudje so se zeló čudili, kako more tako revna in siromašna vdova o velikej draginji, ko še celó najpremožnejši ljudje niso imeli živeža, sebe in svoje otroke preskrbeti s potrebnim živilom.

Še le kasneje se je bilo izvedelo, od česa se vdova živi, in od ónega časa se vé, da so raki zdrava in okusna jed.

Zapisal Anton K.

Trije kmetje.

Bili so trije kmetje v jedni vasi; dva sta bila prebrisana, jeden pa prismojen. Tega je zadela nesreča, da je pogorel, potlej pa gre po svetu za pogorelca prosit. S sabo vzame škatljo pepela in sedaj pride do neke graščine.

Ker je bila samo gospa doma, prosi jo, da bi mu hranila škatljo in jej tudi naroči, da ne sme pogledati vanjo, sicer se bodo cekini kar v pepel izpremenili.

Pogorelec gre dalje po svetu. Gospa se ni mogla zadržati, da bi ne pogledala v škatljo, in je mislila: saj se zato ne bodo cekini izpremenili v pepel, če jih pogledam. Odprè škatljo, bil je pa sam pepel notri. Ona se ustraši in misli; kaj bi to moglo biti, da so se tako ročno cekini izpremenili v pepel.

Sedaj ni mogla drugače narediti, da je pepel iz škatlje stresla in dejala cekinov noter. Čez nekaj dnij pride kmet nazaj po škatljo

in gospa mu jo prinese. Kmet jej reče: „Steli dobro hranili?“

Gospa odgovori: „Dobro!“

„Bog vam povrni!“ reče kmet in gré svojo pot. Gredé pogleda v škatljo, oh! kako se zveseli, ko vidi polno cekinov namesto pepela; kako more to biti, misli si, „pa to je že Bog tako dal“, je rekel.

Ko je prišel domóv, imel je veliko denarjev; lahko je postavil lepo poslopje.

Soseda sta mu bila za to nevoščljiva, požgeta svoje poslopje, napravita v škatlje pepela in gresta po svetu ter neseta v tisto graščino hranit, pa gospa se je izpametovala, ni hotela pogledati, kaj je v škatljah.

Ko se vrneta, njima jih dá in gresta svojo pôt; gredé pogledata v škatlje, pa je bil pepel notri, kakor sta ga dejala sama.

Zap. G. Križnik.

Gospodar in hlapec.

Imovit, a skop gospodar je imel zvitega in premetenega hlapca. Živela sta v hribih, daleč od cerkve; zato nista mogla hoditi k maši oba; jeden je ostal vselej doma, da je čuval hišo. Uvrstita se: to nedeljo gre k maši gospodar, a prihodnjo hlapec.

„Kaj so oznanili gospod župnik?“ vpraša hlapec gospodarja, prišedšega neko nedeljo iz cerkve domóv.

„Ta teden bode vsak dan post, dejali so gospod župnik“, zlaže se skopuh.

Ubogi hlapec se je moral ves teden postiti, a poleg tega še trdo delati. Ali v tem je mislil in mislil, kako bi gospodarja izplačal, da ga je tako osleparil.

„Kaj so pa danes oznanili gospod župnik?“ vpraša gospodar hlapca prihodnjo nedeljo.

„Oznanili so, da bode ta teden vsak dan praznik“, zasoli jo lokavi hlapec gospodarju. In tako sta ves teden praznovala, jedla meso in pila vino, a delala nista ničesar.

Gospodarja je to izmodrilo, da ni skušal od teh dôb nikoli več slepariti hlapca.

Zap. J. Rosa.

Kralj Matjaž.

(Národna pripovedka.)

Pred mnogo sto leti bila je štajerska zemlja obrašena z gostimi gozdi; po njih so živele strašne zverine. Tedaj je kraljeval pri nas kralj Matjaž. Bil je jako dober kralj. Nekdaj zapové kralj Matjaž svojim vojakom, naj posekajo šumo za šumo po vsej štajerskej zemlji. Sekali so in sekali, dokler pridejo do Svete gore, da bi tudi po njej posekali šumo. Pod goro je bil studenec; okolo njega pa gost les. Tu se ustavijo vojaki, ali nobeden si ne upa posekati tega drevja. — Vojaki mu od-

govoré: „Na tej gori so Vile; gorjé mu, kdor vseka tu kako drevo!“

Kralj Matjaž se jim zasmije, vzame vojaku sekuro iz rok in gre k studentu. Prijem je rastla lepa tenka jelša. Kralj mahne s sekuro po njej. Sekuro hoče izdreti, da bi vsekal v drugo, ali ne more je izdreti. Z gore se pa začuje strašna grmljavica in nekdo je zakričal: „Joj, tebi, kralj Matjaž!“ V tem hipu je zagrnila Sveta gora kralja Matjaža in vse njegove vojake. Ubila jih ni, samo votlina se je naredila nad njimi. V tej votlini spé vsi, kralj Matjaž in vojska njegova.

Vsakah sto let prifrči zlata ptica in leta okolo Svete gore. Zdajci se vzdrami kralj Matjaž in poslušá. Pa vse je tiho okolo njega; zato zaspi drugič.

Kadar bode največja sila na svetu, vstal bode kralj Matjaž. To bode takrat, kadar bode premagal Turek ves svet. Tedaj bode priletela zlata ptica in zapela tako žalostno, da se bode odprla Sveta gora. Kralj Matjaž se bode vzbudil sè svojimi vojaki. Vile bodo Matjažu zopet dobre in mu bodo pomagale.

Blizu te gore bode tak boj med Turkom in kraljem Matjažem, da se bode tresla vsa zemlja in nebó. Turek bi premagal, ali Vile mu bodo zmešale vso vojsko in metale bodo blisk in grmljavico na njega.

Zap. Josip Freuensfeld.

Lisjak in grozdje.

(Narodna basen.)

Prišedši nekega dné do vinske trte, ugleda lisjak na nji vse polno lepega grozdja. Zeló ga je mikal in bôdel v oči žlahtni sad. Ali kako ga doseči? Začne torej skakati okrog trsa ter se maličiti in spenjati po njem, a vse zaman. Grozdje je viselo previsoko, in ni ga dosegel. Na bližnjem bezgu pa je sedelo nekoliko vrabcev, ki so se na vse grlo smijali njega brezvspešnemu trudu.

To opazivši, obrne se lisjak hitro od trsa in pravi: „Nečem tega grozdja, ker je itak prekislo in pretrpko“. Nato odide.

Jeden vrabcev pa vzleti takoj na trto, pokusi jedno jagodo, in ker je okusna in zrelo-sladka, privabi hitro vso tolpo sladkosnedih bratov in v jednomer ščebetá: „Pokusi! pokusi! — Čuden. čuden je ta lisjak, sladko, izvrstno je grozdje — pokusi, pokusi!“

V kratkem oberó trs tako do dobra, da se po onem grozdji ni več treba vzpenjati nobenemu lisjaku.

Zap. A. Kosi.

Zaupaj, a glej komu.

(Basen.)

„Pravo prijateljstvo je mnogo vredno“, tako reče nekega dne jež škrijancu, ki se je ravno pred njim hotel dvigniti v zrak.

Začudeno pogleda škrjanček svojega sovražnika, a jež nadaljuje: „Dà, zeló velike vrednosti je prijateljstvo in meni je ravnokar šinila dobra misel v glavo, da bi bilo mnogo bolje za naju, ako bi živela v miru in v ljubezni drug z drugim, nego li v vednem sovraštvu. Skleniva torej danes prijateljstvo, ki nama bode sladilo življenje.“

Nedolžni škrjanček je verjel sladkim besedam zvitega in lokavega sladkača. Napravil si je tudi v bližini ježevega stanovanja svoje gnezdo, ker mu je tako svetoval njegov prijatelj.

A skoraj se je pokazalo, kako drago je moral plačati siromak svojo lahkovernost in preveliko zaupnost.

Škrjančevo gnezdo je kmalu oživel, v njem se je gibalo in čivkalo pet krepkih mladičev. Stara sta jih skrbno gojila in pridno polnila vedno odprte, nenasitne kljunčke.

Nekóč odletita, kakor po navadi, roditelja za živežem.

Ali, o groza! Kaj vidita, ko se vrneti? Jež je stal pri gnezdu ter hrustal mladiče — gostil se je ravno z zadnjim mladičem — da je letelo mehko perjiče na vse strani.

„Hudobnež!“ zavpijeta prestrašena ptička, „ali si takó ostal zvest svojim obljubam, ali je to znamenje tvojega pravega prijateljstva?“

Obrnil je sedaj jež svoj hudobni rilec proti razjarjenima škrjancema in divje pogledal. Izvestno bi se tudi njima ne bilo nič

boljega pripetilo, kakor prej mladičem; ali ušla sta mu.

Nauk: Gorjé nam, ako sovražniku, ki nam s sladkimi besedami ponuja prijateljstvo, prehitro verjamemo in zaupamo; zakaj njegova navada — škodovati nam — vrača se često rada.

Ant. Kosi.

Potovanje po Ogerskem pred petdesetimi leti.

Kako nevarno je bilo nekdam potovanje po Ogerskem, razvidno je iz dogodbiče, koju vam hočem v naslednjem povedati.

Dovršil sem ravno osmo šolo — tako pripoveduje siv starček svojim prijateljem — in napotim se v domačijo na počitnice. Ves dan potujem peš. Na večer — solnce je ravno zahajalo — dojdem dva voza. Prvi je bil obložen s trgovskim blagom, na katerem sta sedela dva kupca, na zadnjem vozu pa sta bila dva prazna soda; voznik je poleg voza peš hodil. Ko me tako trudnega in shojenega vidi, reče mi voznik v moje veliko veselje, naj sedem na zadnji voz.

Mrak se je delal, in kakor je bilo čez dan toplo, tako je nastopil na večer mraz jesenski. Oblečen nisem bil posebno gorko, zlezem torej v só^d¹⁾, kjer sem bil pred ostrim vetrom zavarovan. Truden sem bil in takój

¹⁾ Bili so to sodi, ki so imeli majhna vratca.

sem v sodu zadremal — pa zdajci me vzbudi streljanje. Pomolim glavo iz luknje, pa kaj vidim? Kupca sta ležala mrtva pod prvim vozom, voznik pa s preklanim čelom poleg voza. Bili smo v sredini strašnega Bakonskega gozda. V smrtnem strahu se stisnem v svoj sod; srce mi nemirno utriplje, zakaj mislil sem, da me morajo zdaj pa zdaj opaziti roparji, ki so zmerom hodili okoli voza.

Kmalu slišim, kako so začeli konja izprezati in zdaj — strah in groza me še vedno spreletava, če se zmislím na to — vržejo oba soda raz vozova. Trdno sem tičal v zatišji soda in — hvala Bogu, niso me opazili.

Konje z blagom odženo in kmalu zopet vse potihne. Hotel sem v svojem skrivnem zavetju počakati zôre — pa kakor pregovor pravi: „Nobena tuga samodruga“, ni še bilo konca strahu in nevarnosti za me.

Od daleč zaslišim tuliti volkove, vedno močnejše — vedno bliže. Ovohali so gotovo mrtvece, ki so ležali na tleh. In res, ne dolgo, kar pridirja kacic trideset izstradanih volčjih požeruhov.

Požrešno planejo nad mrtva trupla in kmalu so jih bile same kosti.

Pa še jim je dišalo človeško meso — planejo torej nad sode. V majhno luknjo mojega soda, kjer so me slutili, vtikali so zdaj gobec, zdaj taco in si tako prizadevali, priti do mene.

Velik in močen kosmatinec, kojega sem videl že večkrat pri luknji, začne kakor besen

skakati in se vrteti okrog soda. Po naključbi porine svoj rep v sod. Jaz popadem v smrtnem strahu z obema rokama dolgi volčji rep. Ko volk to začuti, neznano zatuli in hoče zbežati. Ker sem ga pa držal trdno za rep, vlekel je sod z mano vred za seboj ter tulil, da je bilo grôza.

Zdaj privleče volk sod z mano vred na breg. Sod se prekucne — jaz držim še volka vedno močno za rep in hop! šli smo navzdol: sod, jaz in volk; in pri tej priči zbeži cela truma volkov.

Na pol mrtev obležim v dolu. Ko sem se zavedel, ni bilo videti ne volka ne soda — samo nekoliko razbitih dôg je ležalo okrog mene.

(Opazka izdajateljeva.) To povestico je napisal in priobčil pokojni Franc Sanjkovič leta 1881. v 4. št. »Šestošolca«. Tako je bilo namreč ime listu, katerega so rečenega leta izdajali — hektografovanega — po dvakrat na mesec dijaki VI. gimnazijskega razreda v Mariboru, da so se v njem vadili v svojej dragej materinščini, da bi v poznejih letih — kakor sami pišejo — uspešneje delovali za svoj narod ter mu s krepko besedo razodevali, kar mu je v blaginjo in korist.

Franc Sanjkovič je bil rojen dné 5. avgusta 1865 od premožnih, obče priljubljenih tržanskih starišev v Središči. Študiral je najprej v Ptuj, potem v Mariboru in kasneje pravoslovje na graškem vseučilišču. Leta 1887. je zbolel za jetiko, katera ga je tudi dné 27. avgusta 1888. kot pravnik III. leta doma pri svojih stariših pobrala v najlepši dôbi njegovega življenja.

S tem, da sem objavil tù njegovo zanimivo povestico, postavil sem v svojej »Zabavni knjižnici« majhen spomenik svojemu dragemu rajnemu prijatelju, kateri bi utegnil — ko bi mu neusmiljena Morana tako zgodaj ne pretrgala življenja niti — domovini naši še kedaj mnogo koristiti.

Omeniti mi je še, da je tudi znani pesnik Fr. Gestrin zložil ter v »Ljub. Zvonu« 1888 priobčil »Prijatelju na grob«

krasno elegijo, s koje besedami sklepam tudi jaz pričujoče svoje vrstice:

Cvet brez sadu! — Usoda je hotela,
 Da takšen ti si ločil se od nas.
 Kaj to pač, če so srca nam drhtela,
 Če solze so rosile nam obraz?

Globanja ali užitni goban.

(Prirodopisna črtica.)

Mem, čitatelji moji ljubi, da dobro poznate glivo, ki se imenuje globanja ali užitni goban; tudi znam, da bi ne pustili globanje, ako bi po gozdu iskali jedilnih gob ter raje trgali belopikaste mušnice, kakor je storila to nevedna Katarinka, o katerej ste že gotovo čitali po večkrat.

Tej so se zdele sive globanje pregrde, in mislila si je: mušnice, ki so tako lepo rdeče in belo pikaste, te morajo biti izvestno okusnejše.

O tistih „grdih, sivih“ gobah, katerih Katarinka ni marala, hočem vam nekoliko več povedati. Poslušajte me torej!

Globanja je poleg imenitnih rmenih lisičic jedina užitna goba, ki se po vseh krajih naše slovenske domovine uživa. O tem pričajo tudi njena mnogobrojna imena, katera je dobila po različnih krajih. Na Štajerskem jej pravijo sploh: globanja ali glibanja. Na Kranjskem jo imenujejo: užitni ali okusni goban, jurček ali vrgánj. (Vrgánj jo imenujejo tudi prebivalci Medžimurski.)

Vzemite zdaj globanjo v roke, hočemo si jo dobro ogledati in jo potem natančno opisati.

Oni del globanje, za katerega držite, imenuje se kocen, bet ali rep. Ta je okroglast, precej debel in sicer pri spodnjem koncu debelejši, nego li pri gornjem. Kocen čisto mladih globanj je jajčasto okrogel. Kocenova barva ni pri vseh globanjah jednaka. Pri nekaterih je belkasta, pri drugih zopet rmeno ali sivorjavkasta, a pri vseh je kocen poln (t. j., da ni votel, kakor pri nekaterih drugih gobah) in s tankimi mrežami opisan, ki se pa pri starih globanjah poznajo čisto malo ali celó nič.

Drugi del globanje je klobuk. Klobuk je podoben blazini, močno je zbočen, pri starih globanjah zeló širok. Površje klobuka, ki je golo, je včasih malo mokrotno, blede rmeno, pri mladih belkaste barve. Dobé se pa tudi globanje, katerih klobuk je temnorjav ali celó črn.

Na Štajerskem razločuje ljudstvo po barvi klobuka po več vrst globanj, recimo: pšenične ali bukove, katerih klobuk je temno-rmen; ržene, ki imajo sivkast klobuk in ajdovske ali hrastove globanje s temnorjavim ali črnim klobukom. Prirodopisec ne dela tega razločka med njimi.

Obrnite sedaj klobuk in si ga oglejte od spodnje strani. Kaj ne, da se vam zdi, kakor bi bil napikan s šivanko?

A vendar temu ni takó. Na spodnji strani klobuka se nahaja neka iz samih

majhnih cevek sèstavljena tvarina, ki se imenuje plodna lega ali plodna plast.

Cevke, iz katerih je sèstavljena plôdna plast, zeló so tenke, a ne povsod jednako dolge. Če ločimo plôdno plast od klobuka — kar prav lahko storimo — prepričamo se, da so cevke, ki so bliže kocena, krajše, nego li one druge. Plôdna plast je pri mladih globanjah bela, pozneje pormení in pri zelo starih globanjah je temnozelená.

Kaj mislite, so li te cevke, iz katerih je sestavljena plôdna plast, prazne? — Naj vam povem, kaj je v cevkah. V cevkah, iz kojih je sestavljena plôdna plast, je mnogo mnogo telesc, ki se trôs ali klična zrna imenujejo in po katerih se globanja pomnožuje. Odtrgajte klobuk popolnem razvite globanje od njenega kocena in denite ga zvečer na bel papir in sicer s plôdno plastjo navzdoli. Drugo jutro bodete našli, kadar odvdignete klobuk, na papirji polno rmenega prahú in ta prah ni nič družega nego — trôs. Po trôsu se tedaj globanja, kakor tudi vsaka druga goba ali gliva plodi. A motili bi se, ako bi mislili, da iz trôsa takój vzraste globanja, kakor n. pr. iz pšeničnega zrna bilka. Iz trôsa vzrastejo najpred zeló tenke srebrno-svitle nitke in iz teh še le vzraste globanja.

Glivine nitke, ki se imenujejo micelij ali podgobje, najdète, ako vzamete pest zemlje, na katerej je globanja rastla, ter jo preiščete.

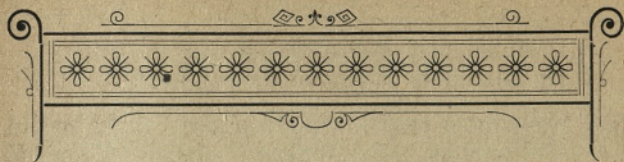
Ker ima globanja, kakor sem omenil že zgoraj, iz cevek sestavljeno plôdno plast, prištevamo jo k rôdu cevkaric ali gobanov.

Če si ogledate plôdno plast gobe mušnice, takój se prepričate, da je ta do cela drugače ustvarjena; ona namreč ni sestavljena iz cevek, ampak iz samih listkov ali platnic. A o tej gobi vam nameravam nekoliko več povedati v prihodnjem snopiču „Zabavne knjižnice.“

Ako globanjino meso prerežemo ali pretrgamo, ne izpremeni barve, nego ostane lepo belo. Če torej po gozdu nabirate gobe in najdete gobo ter ne veste ali je globanja ali ni, pritisnite s prstom njeno meso. Ako izpremeni barvo v modro ali zelenkasto, izvestno je strupena. Posebno se lahko globanja zameni z dvema gobama, ki sta na prvi pogled globanji zeló podobna. Na Štajerskem imenujejo ljudje obe gobi: steklači.

Meso globanje je prijetnega okusa. Okus surovih globanj nas spominja na orehova jedrca in na mandeljne. Užitni goban je po naših listnatih in iglatnih gozdih sploh navadna gliva. V nekaterih letih se prikaže že meseca maja, navadno pa le koncem poletja in jeseni. Meso užitnega gobana je zeló okusna jed, ki se lahko pripravi na raznovrstne načine. Globanje se pa narežejo tudi v tenke listke in za zimo posušé.

Kaj ne, kako tečna je po zimi kislá globanjina juha ali globanjevica? *Ant. Kosi.*

Pregovori, izreki in pametnice.

- * Kdor za mladih dnij skrbi, v starosti ne trpi.
- * Bolje črn kos kruha, nego-li prazna torba.
- * Kdor mnogo govori, mora mnogo znati ali pa mnogo lagati.
- * Kdor koprivo pozna, skrije nagec.
- * Laž in zvijača pogineta, samo resnica in prava vica ostaneta.
- * Tudi iz malega grma velik ptič zleti.
- * Polž roge pokaže, kadar ga nihče ne vidi.
- * Kjer jedna gos pije, tam vse druge pijó.
- * Kdor bo kravo vračal, ta bo oves plačal.
- * Očetova kazen je prava ljubezen.
- * Robotih ljudij in pa steklih psov se je treba izogibati.
- * Kdor starišev v življenju ne spoštuje, na grobu jih objokuje.
- * Kreposten človek je vedno pohleven; podoben je drevesu, katerega veje se pripogibajo globoko k zemlji, ker so obložene sè sladkim sadjem.
- * Molitev je prava tolažba srcá,
Brez nje blagoslova Bog nikdar ne dá.

- * Premisli prej dobro, kaj bodeš govoril,
Da bližnjiku žalega ne bodeš storil.
- * Nevednost je sama po sêbi prav huda reč in
zapleta v neskončne zadrege. Kdor nič
ne vé, mora se vedno klanjati drugim
in je za podlago zvitemu svetu
- * Ni dražje reči, kakor je čas. Treba je pa, da
ga rabiš prav, ker najhujše te bode kdaj
tožil — izgubljeni čas.
- * Dete moje! Že davno si materi iz naročja,
pomagaj si zdaj samo; kakor si postelješ,
tako bodeš ležalo. Peroti sta ti vzrastli,
rabi jih pridno; nikdo ne pride na vi-
soko goró, kdor ne gre na njo. Poprimi
se tedaj težkih stvari in zmagal je bodeš.
(Fr. Rückert.)
- * Le komur je krepost za načelo, more vred-
nost drugih ljudij prav presojevati.
- * Moder je oni, kdor kaj zna in svojo znanost
dobro uporablja, a če nič ne zna, svojo
nevednost prizna.
- * Nikdar ne skleni prijateljstva z onim, koji ni
boljši od tebe.
- * Svojega rokodelstva in pa svojih starišev se
ne sramuj nikoli!

Razne stvari.

(Sredstvo proti kolcanju.) Močno kolcanje (kucanje) ti mine, ako z dlanjo roke tiščiš močno na želodec; če to ne pomaga, pomoči obrisač v mrzlo vodo, dobro ga ožmi ter ga potem priveži trdno na želodec. Okoli mokrega obrisača je dobro privezati suho ruto. — To sredstvo priporoča kot uspešno neki dunajski zdravnik.

(Jabolka delj časa dobre in sveže*) ohraniti moreš na ta-le način: Vzemi friški pesek ter ga razgrej na ploščah železnega ognjišča, ali pa tudi v loncih; pusti ga potem nekoliko časa na zračnem suhem prostoru, da se ohladi. V ta pesek pokoplji na jesen lepa zdrava jabolka, pa tako, da se drugo drugega ne bode dotikalo. — Posode, v katere spraviš na ta način jabolka, zaveži z močnim pergamentnim papirjem, da ne pride preveč zraka med pesek.

(Mesto Dunaj) ima po zadnjem ljudskem štetju v 19. okrajih 1,364.548 prebivalcev in sicer brez vojakov, katerih je 22.000. Na 300 ljudskih in meščanskih šolah poučuje 3500 učiteljev in učiteljic 160.000 učencev oz. učenk. Kaj ne, da je to veliko mesto?

(Koliko zrn drži liter.) Načelnik nekega poljedeljskega društva je seštel liter raznih zrn. Po njegovem vestnem številjenju drži liter: 21.700 pšeničnih, 28.000 rženih, 18.100 ječmenovih, 12.500 ovsenih in 5400 grahovitih zrn. Kedor pa tega ne verjame, pa se naj sam prepriča.

(Slive in češplje, ki so opešale) vsled velike rodnosti, lahko pomladiš in narediš zopet rodne, ako jih jeseni močno skrajšaš ali porežeš ter jim rane zamažeš z zmesjo od ilovice in kravjaka. Deblo in veje pa očistiš mahu in lišaja, ako je namažeš z lugom od navadnega pepela ter mu pri-

*) sveže = frišne.

mešaš na vsacih 20 litrov po pol kilograma pepela. To zmes moraš skuhati in vročo po deblu namazati.

(**Da rodi debel sad**), treba rastoče drevo nekoli-krat poškopiti z vodo, v kateri je raztopljen železni vitrijol. Na 1 liter vode se vzame 80 gramov železnega vitrijola.

(**Rane, vsekane in vrezane**) je najložje čistiti, ako se poklada na nje pavola, ki ima karbolno kislino v sebi. Rane se lepo in hitro zacelijo.

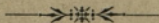
(**Kako je zamazati razpoke na peči.**) Na lončenih pečeh zamažeš nastale razpoke najbolje s sledečim mazilom: Zmešaj jednake dele ilovice in pepela ter dodaj tudi nekoliko kuhinjske soli. S tem namaži potem razpoke. Mazilo ostane na peči vedno trdno ter ne dobi razpok, kakor n. pr. mazilo iz samega apna ali iz same ilovice.

(**Prve ure**) s kolesci so bile iznajdene okoli l. 1000. Poprej so imeli ljudje samo solnčne ure. Ure, ki bi-jejo, bile so iznajdene v 14. stol.; žepne ure pa l. 1500. Pred 400 leti tedaj ljudje še niso poznali žepnih ur.

(**Lenuh**) je v nedeljo kristijan, v ponedeljek Grk, v torek Perzijan, v sredo Asirčan, v četrtek Egiptčan, v petek Turek in v soboto žid. To so namreč prazniki teh narodov.

(**Žveplenke**) je iznašel leta 1833. F. Kammerer. Prvi jih je prodajal neki trgovec na Dunaji.

(**Kako se ljudje pozdravljajo.**) Arabec pravi: »Da te Bog blagoslovi!« Perzijan: »Da bi se tvoja sreča nikdar ne zmanjšala!« Egiptčan, v zdravilstvu izurjen, dobro vé, da obvaruje zdravo potenje pred marsikatero boleznijo, pozdravi: »Kako je s tvojim potenjem?« Kitajec, kojemu je želodec bog, reče: »Je-li tvoj želodec v redu?« V Evropi posebno Holandci čudno pozdravljajo: »Kako potuješ? — Kako je s tvojim zdravjem?« Angličan pa vpraša, kako so se dela opravila.

Kratkočasnice.

Slabi časi.

Učitelj: »Razlagal sem vam zadnjič o štirih letnih časih. Kakšen čas je sedaj?«

Učenec: »Slabi časi so, pravijo doma naš oče.«

Kašljal bode.

»Zakaj te ni bilo včeraj v šolo?« vprašajo učitelj Zabavnikovega Jurčka.

»Kašljal sem«, odgovori Jurček.

»Mene tudi ne bode v petek v šolo«, oglasi se Lončarjev Jožek.

»No, zakaj pa tebe ne bode?«

»Zato, ker bom tudi kašljal«, odreže se Jožek.

Vesten kažipot.

Na deski, ob stezi na drogu nabiti, čitali smo naslednji napis: Ta steza je bližnjica v vas, a kdor ne zna čitati, hodi naj rajši ob vozni cesti, da ne zaide.

Uljuden strežaj.

O polnoči zbudi strežaj svojega gospoda iz najslajšega spanja.

»Tepec, čemu me budiš?« zareži nanj gospod.

»Pozabil sem Vam sinoči voščiti lahko noč!« odgovori sluga.

Kaj imajo ptice namesto dlake.

Učitelj: »Kaj imajo ptice namesto dlake?«

Učenec molči. —

Učitelj: »No, kaj pa imate doma v postelji?«

Učenec: »Bolhe.«

Lepo se je izdal.

Da bi vzbudil več sočutja pri ljudeh, potajil se je neki berač ter se delal, kakor bi bil mutast. Neka gospa, ki je tega sleparja dobro poznala, pristopi nekóč k njemu ter ga prav pomilovalno popraša, kako dolgo je že mutast.

»O h, že iz za mlada!« odgovori berač ter se tako izdá.

Usmiljen mož.

»Ali je vaša žena použila zdravilo, katero sem jej zapisal?« vpraša zdravnik moža neke bolnice.

»Ne! Bilo jej je pregrenko; toda jaz sem pri-mešal potem nekoliko sladkorja ter je izpil sam!«

Velik razloček.

V gostilni se pogovarjata dva gosta to in ono. Prvi pravi: »Čudno je to, da jaz mesa brez hrena ne morem jesti.« A drugi reče: »Pri meni pa je to ravno narobe, ker jaz hrena brez mesa jesti ne morem.«

Lep dar.

Berač gre z velikim košem ves nevoljen iz hiše, kjer ni dobil nobenega darú. Stopivšemu iz veže pod kap, nasuje se mu zdajci poln koš snega s strehe.

»No, hvala Bogu«, pravi berač, »zdaj sem pa dobil dar, da ga komaj nesem.«

Slabo prenočišče.

Neki Madjar je spal na Dunaji v zeló slabi gostilni. Ko ga vpraša v jutro krčmar, kako je kaj spal, odgovori: »Presneto slabo; vendar pa boljše, kakor pa vaše bolhe, katere so me grizle vso noč.«

Dobro znamenje zdravja.

Učitelj: »Kaj pa dela tvoj bolan bratec, ali mu je že kaj bolje?«

— »Bolje, danes je že dvakrat tepen bil!«

Velik oče.

Jožek: »Moj oče so tako veliki, da vidijo preko tega-le plota!«

Francek: »Moj tudi, kadar si denejo visok klobuk na glavo.«

Pri skušnji.

Učitelj: »No, Francek, koliko prstov imaš na rokah in na nogah?«

Francek (šteje): »Na rokah jih imam deset, na nogah pa jih ne morem šteti, ker sem danes — obut.«

Preveliki čevlji.

Gospod: »Čudno, včeraj so mi bili ti čevlji premajhni, a danes so mi preveliki!«

Dekla: »Seveda, ker so si sinoči noge umili!«

V gostilni.

Gost: »Gospod krčmar, tako majhna klobasa za 20 krajcarjev, pa še vrhu tega smrdi.«

»Oprostite, gospod, — če bi bila večja, pa bi še bolj smrdela.«

Dobro mu je odvrnil.

Tonček je hotel Martinka za norca imeti; reče mu torej: »Martinek! glej, glej na križu nad zvonikom sedi muha, ali jo vidiš?«

Martinek je prebrisane glavice in mu takoj odvrne, rekoč: »Vidim jo, vidim, ravno se jej zdeha, in če dobro pogledaš, lahko opaziš, da ima votel zob.«

Kmet in slikar.

Neki kmet prinese slikarju ali malarju desko, da bi mu njegovega preddedeka, kakor je bil dolg in širok, na njo narisal. Slikar mu pravi, da je za to deska mnogo premajhna.

»In nu«, odgovori kmet, »naj pa noge doli visijo.«

Pameten rokodelčič.

Prebrisan rokodelčič si je kupoval kruha. Videč, da je hlebec jako majhen, reče pekarju, da hlebec ne tehta zadosti, ker je tako majhen. — »Nič ne dé, boš ga vsaj lože nesel«, odgovori mu pekar. — Nato dá rokodelčič pekarju samo polovico denarja ter odide.

»Hè, dečko! to ni dosti«, kriči pekar za njim. »Nič ne dé, boste vsaj lože prešteli«, odgovori mu rokodelčič.

Koliko ur ima dan.

Učitelj: »Koliko ur ima dan?«

Učenec: »Zdaj ima dan 22 ur.«

Učitelj: »Ni res, vsak dan ima 24 ur.«

Učenec: »Pa so mi mati še danes pravili, da je zdaj dan za 2 uri krajši.«

Ni se bati.

Kukcu je pri kosilu nekoliko zaletelo. Lukec, dober prijatelj njegov, ga hitro pokrega rekoč: »Le zadavi se no, potlej boš pa rekel, da sem bil jaz kriv.«

Uganke, rebusi in demanti.

I.

(Priobčuje J. Š.)

II.

»Prvo« moje zmer pomaga,
Da se giblje mlin in voz.
»Drugo« nosi, kadar plava —
Glavo kviško — naša gos.
Sedaj pa oboje združi,
Boš dobil orodje ti,
Ktero v zimi v izbi ruži,
Kadar dekla ga vrti.

Z »s« povem ti tedna dan,
Z »g« pa vrt deliti znam,
S »k« pisati v šoli vem,
S »č« vsak dan pred pastirjem
grem.

III.

S K
K

2. znači zemljino, 3. kmetijsko orodje, 4. velikega prijatelja šole in mladine, 5. orožje, 6. zver.

IV.

V.

a
D

P O

R

VI.

M

S

S

D

E

T

S

Rešitev in mena onih rešilcev, ki rešijo vsaj tri predstoječih nalog — v prihodnjem zvezku „Zab. knjižnice.“ Ozir se bode jemal le na tiste rešitve, ki se vpošljejo izdajatelju vsaj do 1. marcija 1892.

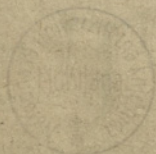

00000481771

KAZALO.

Stran

Predgovor	3
Sreča v nesreči	5
Praprotovo seme	7
Prevzetnost se sama kaznuje	9
O kmetu in kučmah	10
Zakleti grajščak	11
Zakaj ima breza belo skorjo	11
Palček in orel	12
Kako se je zvedelo, da so raki užitni	13
Trije kmetje	14
Gospodar in hlapec	15
Kralj Matjaž	16
Lisjak in grozdje	18
Zaupaj, a glej komu (Basen)	18
Potovanje po Ogorskem pred 50. leti	20
Globanja ali užitni goban (Prirodopisna črtica)	23
Pregovori, izreki in pametnice	27
Razne stvari	29
Kratkočasnice	31
Uganke, rebusi in demanti	35

knjig te, za slov. narod eminentno važne družbe je za našo šolsko mladino premalo razumljiva ter njenemu duševnemu obzoru neprikladna, kar seveda družbi, ki je namenjena prostemu ljudstvu, torej odraslim, ne moremo šteti v zlo. —

Res je, da imamo mladinski list, na katerega smo lahko ponosni — naš »Vrtec«, a jedini on ne more zadoščati vsem potrebam. Tudi je, žal, še vse premalo razširjen. Ustanovilo se je pri nas tudi že več »Knjižnic za mladino«, ki so bile uredovane zares po pravih pedagogičskih načelih, a premajhno zanimanje in prepičla podpora od strani občinstva zadušila je taka podjetja često že v povojih. Jedina knjižnica družbe sv. Cirila in Metoda vrlo dobro napreduje in nadejamo se, da nam bode spravila na svetlo še marsikater dober mladinski spis. Tudi podjetni knjigar J. Giontini v Ljubljani bogati mlado našo mladinsko literaturo in posebno nas je razveselil sè svojo »Otroško knjižnico«. Tu ne smem pozabiti i Kržičevega »Angeljčka«, v kojem je nabožno gradivo tako lepo združeno z zabavnim. Do sedaj je zagledalo tega delca že 6 zvezkov beli dan.

Kaj pa národno blago — mladini toli priljubljene pravljice in pripovedke? Ali jih nimamo? Da, imamo jih, samo, da v posebnih knjižnicah še vse premalo; največ jih je raztresenih še po raznih slov. listih in knjigah, ki pa niso vse pristopne našej mladini; mnogo pa se jih nahaja še tudi med narodom samim. —

»Kakor ste se lotili težavne naloge, zbrati in prikrojiti »Narodne legende« ter jih v tako lepi obliki podati slovenski mladini, jednako bi lahko storili tudi z narodnimi pravljicami in pripovedkami, ki so našej deci toli primerno in prikupno berilo. Storitè to in hvaležna Vam bode slov. mladina, ki tako rada čita, a je še vse premalo preskrbljena z dobrim čtivom. Tudi gmotna podpora Vam je zagotovljena; saj ste si sè Svojimi legendami pridobili mnogo prijateljev in podpornikov, ki Vam pri Vašem književnem podjetju i v bodoče svoje pomoči ne bodo odrekli« Tako mi piše odličèn slov. rodoljub; in ker sem prejel v tem smislu pisana dopisa še od dveh veljavnih slovenskih šolnikov, šel sem z veseljem na delo in to tem rajši, ker sem že nekaj let sèm sam nabiral národno blago med prostim ljudstvom ter si ga na kratko zabeleževal. Pod kakim naslovom pa spraviti te »národne biserje« na svetlo? tako sem se vprašal ter več časa o tem premišljeval. Nazadnje sem se odločil, izdajati v nedoločenih obrokih posebno knjižnico — »Z a b a v n o k n j i ž n i c o z a s l o v e n s k o m l a d i n o«, v kojoj hočem objavljati poleg národnih pravljic in pripovedek še marsikaj družega za mladež zanimivega in primernega.

Tendenca »Zabavne knjižnice« je razvidna iz pričujočega prvega zvezka, katerega predlagam s tem prijateljem naše slovenske mladeži v dobrohotno presojo.

Pri urejevanju »Zabavne knjižnice« se bodem držal obče priznanih leposlovnih in pedagogičskih načel ter pazil skrbno na to, da v njej ne dobé prostora spisi, ki bi žalili verski, нравni ali pa patriotični čut; tudi taki ne, ki bi utegnili žaliti stanovsko dostojanstvo — skratka: »Zabavna knjižnica« bodi urejevana v smislu stroge naše šolske cenzure.

Vabim torej prav uljudno vse slovenske rodoljube in prijatelje naše mladine, da podpirajo po najboljšej volji in moči moje podjetje ter skrbé za to, da najde »Zabavna knjižnica« pót med milo našo slov. mladež pa tudi med preprosti narod — saj je dober mladinski spis tudi za odrasle koristno in spodbudno berilo.

Ako najde to moje slovstveno podvzetje med rodoljubi slovenskimi dovolj krepke podpore, priskrbeti hočem naši mladini polagoma prav mnogo primernega berila. Ne bojim se ne truda, pa tudi ne troškov, koje mi bode prizadjalo izdavanje »Zabavne knjižnice«, katere bode stal zvezek samo 15 kr.

Prvi zvezek sem si dovolil poslati na ogled mnogim našim odličnim rodoljubom in prosim jih uljudno, da mi knjižico blagovoljno vrnejo pod istim ovitkom, ako se ne nameravajo naročiti na njo.

Kdor mi knjižice ne vrne, smatram ga njenim naročnikom. — Posamezna šolska voditeljstva, oz. krajne šolske svéte prav uljudno prosim, naj mi blagoizvolé naznaniti, v kolikih iztisih jim smem pošiljati »Zabavno knjižnico«.

V Središči, meseca oktobra 1891.

Anton Kosi.

